

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد واحد اردبیل در گفت‌وگو با «فرهیختگان»:

در آموزش و تحقیقات برنامه هفتم آینده‌نگری نمی‌بینیم

زهرا رضانی

خبرنگار گروه دانشگاه

با تدوین و ابلاغ برنامه هفتم توسعه، مسیر حرکت کشور برای ۵ سال آینده در بخش‌های مختلف مشخص شده است؛ مسیری که هرچند روی کاغذ برای بخش آموزش عالی می‌تواند اتفاقات خوبی را در برخی از حوزه‌ها رقم بزند اما برخی از حوزه‌های مهم مانند حیطه فرهنگی و زیست‌دانشجو را باید جزء مباحث مهمی دانست که توجهی به آن نشده است. از طرف دیگر یکی از نقدهای مهمی که به این سند و البته دیگر برنامه‌های توسعه‌ای وارد می‌شود نبود سنجه‌هایی برای اندازه‌گیری میزان پیشرفت آن است. اسنادی که با نگاهی به وضعیت کشور هم می‌توان عنوان کرد آن‌طور که انتظار می‌رفت به مرحله اجرا نرسیده یا در حیطه اجرا موفق نبوده است. اما آنچه مهم است اینکه در برنامه هفتم توسعه، تکالیفی مانند حرکت به سمت جذب دانشجو و دانشمند بین‌المللی، اخذ شهریه از دانشجویان دانشگاه‌های دولتی و... برای دانشگاه‌ها تعیین شده است؛ اتفاقی که البته مشخص نیست قرار است با متر و معیاری عملیاتی شود. اسحاق رسولی، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل در گفت‌وگو با «فرهیختگان» معتقد است نظام برنامه‌ریزی و اجرا در کشور ما فاصله معناداری با یکدیگر دارند و همین مساله یکی از دلایلی است که تدوین این برنامه‌ها به دور از واقعیت جامعه باشد.

III

برنامه هفتم نسبت به حوزه فرهنگ دانشگاه غفلت دارد

اسحاق رسولی با بیان اینکه انتظار این بود که برنامه هفتم از برنامه ششم توسعه قوی‌تر باشد، گفت: «همان‌طور که این برنامه نقاط قوتی دارد تصویری کم‌در حیطه علمی، فناوری و آموزشی به نسبت دیگر بخش‌ها خلأ زیادی دارد. یعنی مسائل اساسی که باید در حوزه آموزش، فناوری و تحقیقات به آنها توجه شود، لحاظ نشده است. واقعیتی داریم مبنی بر اینکه شاهد جریان‌های فرهنگی و اجتماعی قابل توجهی در جامعه بودیم در میان دانشجویان نسل جدید در واقع سال گذشته بودیم که نشان می‌دهد در دانشگاه‌های ما در حوزه اجتماعی و فرهنگی کارهای عمیقی صورت نگرفته است و متأسفانه در برنامه هفتم از برخی مسائل کیفی به‌ویژه در حوزه فرهنگ در دانشگاه‌ها غفلت شده است.»

او ادامه داد: «یکی دیگر از مشکلات این سند آن است که شاخص‌های لازم برای سنجش میزان تحقق آن در بخش آموزش عالی وجود ندارد که بتوان میزان تحقق اهداف این برنامه را ارزیابی کرد. نکته دیگر اینکه تجربیات گذشته نشان می‌دهد که در خوشبینانه‌ترین حالت‌ها، برنامه‌های ۵ ساله کشور، میزان تحققشان زیر ۲۰ درصد بوده و ما در این دوره از لحاظ ساختار اجرایی، شاهد تحول خاصی نیستیم که بگوییم به‌طور مثال در برنامه هفتم تحولاتی در حوزه اجرایی کشور رخ داده که براساس رویکردهای موجود در این سند رعایت می‌شود.»

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی اردبیل بیان داشت: «یکی از ضعف‌های اساسی ما در نظام برنامه‌ریزی و اجرایی مان آن است که ما یک سیاست اعلامی و یک سیاست عملی داریم که همیشه سیاست‌های اعلامی آرمانگرایانه بوده و آنچه در عمل پیاده شده، یک موضوع دیگر بوده است. از این رو در مورد برنامه هفتم هم همین نکته وجود دارد، یعنی یکی از ضعف‌های اساسی این برنامه‌ها، نبود ضمانت اجرایی است؛ چراکه در غیر این صورت میزان تحقق چنین برنامه‌هایی تا این حد پایین نبود.»

پشتوانه اجرایی برای برنامه‌های توسعه‌ای وجود ندارد

رسولی با بیان اینکه برای برنامه‌های توسعه‌ای شاهد پشتوانه اجرایی نیستیم، تصریح کرد: «وقتی برنامه هفتم را می‌بینیم، این‌طور تصور می‌شود که این برنامه تنها با تغییرات جزئی نسبت به برنامه‌های گذشته و حتی ضعیف‌تر نسبت به برنامه ششم

تدوین شده است. درحالی که نسبت به تغییرات جهان در حوزه علم و فناوری، هیچ‌گونه توجهی در این سند نشده است. به‌طور مثال امروز عملاً هوش مصنوعی نقش معلم دارد و آموزش را تحت تاثیر قرار می‌دهد اما به این مقوله در سند توجهی نشده است. امروز در دنیا آموزش از طریق هوش مصنوعی دنبال شده و حتی می‌توانند رساله و کتاب تولید کنند، اما ما در برنامه هفتم نه‌تنها آینده‌نگری در بخش آموزش و تحقیقات را نمی‌بینیم بلکه شاهد غفلت از وضعیت جاری هم هستیم.» او به عدم مشخص بودن آموزش رایگان برای دانشجویان مستعد و نخبه در برنامه هفتم اشاره کرد و بیان داشت: «در اصل ۳۰ قانون اساسی به این مساله اشاره شده که دولت موظف است تا آموزش و پرورش رایگان را برای همه تا پایان دوره متوسطه فراهم کند و در آموزش عالی هم تا سرحد خودکفایی کشور، این مقوله را به‌صورت رایگان گسترش دهد اما سوال این است؛ کجا مشخص شده که نیازمندی‌های ما در چه حوزه‌هایی است و کجا نیاز به این داریم که در حوزه علوم و فناوری به خودکفایی برسیم؟ با توجه به عدم شفافیت این بخش، در برنامه هفتم هم می‌بینیم که مبنای بسیاری از بندها مشخص نیست، یعنی همین که ۱۵ درصد دیگری از برنامه ۴۰ درصد از دانشجویان هزینه‌هایشان از سوی دولت تأمین می‌شود، مشخص نیست.»

مشخص نیست مساله اصلی آموزش عالی در برنامه هفتم چیست

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی اردبیل افزود: «ما در الگوی برنامه‌نویسی در برنامه‌های مختلف هم شاهد همین مساله هستیم؛ یعنی یک بار شاهد اعمال جزئیات و شاخص‌ها هستیم و یک بار هم مانند برنامه هفتم، بیشتر شاهد رویکرد کلیات هستیم. دلیل این مساله هم مشخص نیست که چرا در برخی برنامه‌ها این‌طور است. البته در پیش‌گفتار برنامه هفتم عنوان شده که این برنامه عدالت‌محور است اما شاهد این رویکرد در حوزه آموزش و فناوری و تحقیقات نیستیم. نکته دیگر بحث مساله محوری است و مشخص نیست که مساله اصلی آموزش عالی در برنامه هفتم چیست.»

رسولی گفت: «اساساً ساختار برنامه‌ریزی در کشور ما با نظام حکمرانی، مدیریت و اجرا فاصله دارد. شاید ما هر برنامه‌ای هم تنظیم کنیم؛ اگر یک‌سری آماجگی‌ها وجود نداشته باشد، این برنامه‌ها هم مانند برنامه‌های گذشته می‌شود، یعنی اینکه چه این برنامه‌ها به‌صورت کلی باشد و چه در آن شاخص‌ها لحاظ شود، باز هم تفاوتی نمی‌کند چرا که هیچ ضمانتی پشت اجرایی

این برنامه‌ها نیست که باعث شود این برنامه‌ها محقق شود. این مساله نشان می‌دهد گرچه بیش از ۷۰ سال است در کشور نظام برنامه‌ریزی داریم، اما برنامه‌ها بیشتر حالت آرمانگرایانه دارد اما در عمل با واقعیت سازگاری ندارد. درست است که کشورمان این پتانسیل را دارد که رشد ۸ درصدی اقتصادی را داشته باشیم، اما آیا نظام و دستگاه‌های اجرایی ما این آمادگی و انگیزه را برای اجرای برنامه‌ها دارند؟ جواب به این سوال منفی است و به همین دلیل ما نیاز اساسی به بازنگری بین‌نظام برنامه‌ریزی و اجرا داریم.»

او افزود: «نظام برنامه‌ریزی و حل مساله ما بیشتر آرمانگرایانه بوده و توجهی به واقعیت ندارد. به‌طور مثال وقتی در چشم‌انداز ۲۰ ساله می‌گوییم که باید به رشد ۸ درصدی اقتصادی برسیم، اینکه در تمام برنامه‌های ۵ ساله بگوییم که باید رشد ۸ درصدی را داشته باشیم، شاید معقول نباشد؛ بلکه وقتی رشدمان نزدیک به صفر است، باید در وهله اول این را مثبت کنیم و بعد در برنامه دوم، آن را به ۲ درصد و در طول هر برنامه ۵ ساله، یک یا دو درصد به آن بیفزاییم تا در نهایت به ۸ درصد برسیم، اما وقتی می‌گوییم چون چشم‌انداز ۸ درصد بوده، پس همه برنامه‌ها هم باید ۸

فصل مربوط به آموزش عالی در برنامه هفتم حداقل نسبت به برنامه ششم جایگاه ضعیفی دارد و نسبت به دیگر بخش‌های همین برنامه هم به نظر می‌رسد که چنین وضعیتی را شاهد هستیم. یعنی به تحولات داخلی و بین‌المللی بحث آموزش و تحقیقات آن‌طور که انتظار می‌رفت، توجه نشده است

درصد باشد، به نظر می‌رسد که از لحاظ مدیریتی این شکل مدیریتی معقول نیست.» عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اردبیل تأکید کرد: «ما امروز در کشور نظام مهندسی، نظام پرستاری، نظام پزشکی و... داریم و هر جا که چنین نظام‌هایی شکل گرفته، وضعیت آن حوزه‌ها به نسبت دیگر حوزه‌ها مطلوب‌تر است و تنها حوزه‌ای که ما در آن نظام‌مندی نداریم، حوزه مدیریت است. عموماً وزرای ما در آموزش عالی و دانشگاه‌ها بیشتر از رشته‌های علوم پایه بوده‌اند، در حالی که خود علوم پایه از جمله رشته‌هایی است که در کشور آسیب دیده است. یعنی در برنامه ششم اگر قرار بود جمعیت دانشجو در رشته‌های علوم پایه به ۱۰ درصد افزایش پیدا کند، نه‌تنها این اتفاق نیفتاد بلکه با کاهش آن هم روبه‌رو بودیم.»

تبدیل علم به ثروت باید در برنامه‌های توسعه‌ای وارد شود

رسولی گفت: «تا زمانی که قبول نکنیم مدیریت خود یک تخصص است و حتی وزارت علوم هم به این مهم پایبند نباشد، نمی‌توان شاهد اتفاق خاصی بود. قطعاً باید قبول کرد که اگر می‌خواهیم برنامه‌ریزی و اجرای درستی داشته باشیم، نظام‌مندی مدیریتی باید ایجاد کنیم. درحالی که اکثر نظام مدیریتی ما سیاست‌زده است، اما آموزش عالی و آموزش و پرورش ما باید فراچنانی باشد نه اینکه تحت‌تاثیر مدیریت‌ها قرار بگیرند. واقعیت این است که این دو بخش به سیاسی‌ترین بخش‌ها تبدیل می‌شوند و قطعاً برنامه‌ها هم تحت‌تاثیر همین فضا قرار می‌گیرد.» او اظهار داشت: «ما با بحران‌های مختلفی در طول سال‌های گذشته مواجه بوده‌ایم که از جمله آن بحران بیکاری فارغ‌التحصیلان است و ما از حیث کمی در آموزش عالی و تولید علم هم رشد قابل توجهی داریم به‌طوری که رتبه ۱۵ دنیا و دوم را در منطقه داریم، اما برخی مسائل دیگر هم وجود دارد که آزاردهنده هم هستند ولی در برنامه‌های توسعه‌ای به آنها توجه نمی‌شود. به‌طور مثال وقتی حدود ۴۰ درصد از فارغ‌التحصیلان ما بیکار هستند نباید به‌عنوان یک دغدغه جدی در برنامه‌های توسعه‌ای لحاظ شده و دانشگاه‌ها هم تضمین کیفیت داده و اصلاً آنها براساس خروجی‌شان مورد ارزیابی قرار بگیرند. گاهی می‌گویم این حد از انتقادی که به ایران خودرو و سایپا داریم، باز آنها هم برخی از محصولات‌شان را برای یک یا دو سال گارانتی می‌کنند؛ اما این مهم را در جای دیگر شاهد نیستیم و سوال این است که چرا آموزش عالی نباید پاسخگو باشد که به چه دلیل ۴۰ درصد از فارغ‌التحصیلان در

زمره جامعه بیکاران تعریف می‌شوند.» عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اردبیل افزود: «برنامه‌های توسعه‌ای باید به حوزه تبدیل علم به ثروت ورود کند و در حوزه‌های فرهنگی و معرفی هم باید این اتفاق بیفتد؛ چرا که به نظر می‌رسد در این حوزه، معاونت‌های فرهنگی به اصطلاح به دور خودشان می‌چرخند و بیشتر نیز به‌ظاهر و ارائه آمار و ارقام خلاصه شده، به‌طوری که امروز با تغییراتی که در سبک زندگی ایجاد شده و با گسترش فرهنگ جهانی و ارتباط راحت نسل جوان با این فرهنگ، هنوز در دانشگاه‌ها به‌جای پرداختن به مسائل عمیق معرفتی در مسائل کلیشه‌ای گرفتار هستیم و دانشگاه‌ها از لحاظ فرهنگی بسیار آسیب می‌بینند و انتظار این است که در برنامه‌های مرتبط با علوم و تحقیقات به آن توجه شود. نکته دیگر اینکه برنامه‌های توسعه‌ای تا امروز نتوانسته درک مشترکی بین مردم و دولت‌ها ایجاد کند و بیشتر تکیه اجرای آن روی دولت است.»

رسولی گفت: «فصل مربوط به آموزش عالی در برنامه هفتم حداقل نسبت به برنامه ششم جایگاه ضعیفی دارد و نسبت به دیگر بخش‌های همین برنامه هم به نظر می‌رسد که چنین وضعیتی را شاهد هستیم. یعنی به تحولات داخلی و بین‌المللی بحث آموزش و تحقیقات آن‌طور که انتظار می‌رفت، توجه نشده است. به‌طور مثال در دیپلماسی علمی، هر چند که قرار است تعاملات مان را با دنیا بیشتر کنیم، اما آن‌طور که انتظار می‌رفت، دنبال نشده و به‌جای اینکه در برنامه به بحث جذب دانشجو یا دانشمند بین‌المللی اشاره شود، باید به صورت کلی تکلیف‌ها را با دیپلماسی علمی مشخص کند، در حالی که ریل‌گذاری این حوزه مشخص نشده است.»

باید میان نهادهای سیاستگذار در حوزه آموزش عالی انسجام ایجاد شود

او گفت: «دانشگاه‌ها ما در دوران کرونا از این حیث که به سرعت وارد فاز آموزش‌های مجازی شدند در عین حال از حیث کیفیت آسیب دیدند و باید این مساله را ببینیم و بعد از آن به سراغ جبران این حوزه برویم. نکته دیگر اینکه ما در کشور دو نوع دانشگاه داریم، دانشگاه‌هایی که منابع مالی‌شان را خودشان تعریف می‌کنند و بعد دانشگاه‌هایی که به دولت متصل هستند، اما مشخص نیست که سیاست‌هایمان باید در مواجهه با هر دو نوع دانشگاه‌ها به یک شکل باشد یا برای هر کدام با توجه به شرایط‌شان سیاست‌گذاری کنیم، به‌طوری که دانشگاه آزاد به‌شدت از طریق سیاست‌هایی که از سوی وزارت علوم اعمال می‌شود، تحت فشار است؛ در حالی که استانداردها در دانشگاه آزاد بهتر هم دنبال می‌شود اما امروز وزارت علوم با ایجاد دانشگاه‌های متعدد و گسترش سقف پذیرش دانشجو شرایط را برای دانشگاه‌های کشور دشوار کرده و همچنین دانشگاه‌ها را هم با تکلیف گذاشته است.»

عضو هیات علمی دانشگاه اردبیل گفت: «دانشگاه پیام نور زمانی دانشگاه غیرحضور بود، اما امروز دانشگاه فنی و مهندسی هم پذیرش می‌کند و سوال این است که از لحاظ منطقی چرا باید این اتفاق رخ دهد که ما به‌صورت غیرحضوری، متخصص فنی و مهندسی تربیت کنیم. امروز ما تعداد واحدهای دانشگاه پیام‌نورمان از دانشگاه آزاد بیشتر است و یا در دانشگاه جامع علمی و کاربردی به‌راستی رشته تصویب می‌شود، در حالی که در حیطه اجرا نظارت خوبی برای عملکرد این دانشگاه نداریم. یعنی روی کاغذ یک‌سری مسائل خوبی مطرح می‌شود اما در حیطه اجرا برعکس آن رخ می‌دهد.»

رسولی افزود: «در برنامه هفتم به‌صورت گنرا به بحث ارتقا و استناد محور شدن ارزیابی‌ها اشاره شده اما به‌صورت جدی به این مساله نیاز داریم که جهت‌گیری‌ها در چنین برنامه‌های در راستای ارتقای کیفیت اساتید و کارمندان دانشگاه‌ها چه در بخش دولتی و غیردولتی چیست. معتقدم به دلیل رقابت ناسالمی که بین بخش دولتی و غیردولتی وجود دارد، کیفیت زندگی هیات علمی و کارکنان بخش غیردولتی، تزلزل پیدا کرده و اینها مسائلی است که انتظار می‌رفت در سطح کلان به آن توجه شود. همچنین در حوزه سیاست‌گذاری در آموزش عالی ما مانده‌های متعدد دولتی و غیردولتی داریم که حیطه اختیارات‌شان هم حد و مرز مشخصی ندارد و همین مساله مشکلاتی را ایجاد کرده و نیاز به انسجام‌بخشی در این حوزه موضوع بسیار مشهود است.»

فراخوان جذب اعضای هیات علمی به‌زودی اعلام می‌شود

وزیر علوم، تحقیقات و فناوری با اشاره به انتشار سالانه دوبار فراخوان جذب اعضای هیات علمی گفت: «فراخوان اولین دوره جذب اعضای هیات علمی در سال ۱۴۰۲ به‌زودی اعلام خواهد شد. جذب اعضای هیات علمی معمولاً در سال دوبار (اردیبهشت یا خرداد و آذر یا دی) با فراخوان از سوی مرکز جذب اعضای هیات علمی وزارت علوم انجام می‌شود. این فراخوان سال گذشته نیز از اردیبهشت به تیر موقوف و یک دوره نیز در دی ماه اعلام شد. رئیس مرکز جذب وزارت علوم پیش‌تر درباره سهمیه جذب اعضای هیات علمی در دو فراخوان جذب اعضای هیات علمی در سال جاری گفته بود: «اگر سهمیه‌های جذب مانند سال قبل باشد، در مجموع طی دو فراخوان ۲ تا ۵ هزار و ۵۰۰ نفر امسال جذب خواهند شد.» محمد خلیج‌امیرحسینی اخیراً در گفت‌وگویی درباره زمان ثبت‌نام فراخوان جذب اعضای هیات علمی وزارت علوم در اردیبهشت ۱۴۰۲ نیز اعلام کرد: «فراخوان اردیبهشت با کمی تأخیر اعلام خواهد شد.» حالا وزیر علوم، تحقیقات و فناوری در گفت‌وگو با ایرنا در مورد این تعویق و اعلام زمان فراخوان جذب اعضای هیات علمی گفت: «ما سالی دوبار فراخوان را اعلام کرده و اعضای هیات علمی را جذب می‌کنیم.»

رشته‌های جدید به دفترچه کارشناسی ارشد ۱۴۰۲ اضافه شد

رشته‌های جدید و اصلاحات مربوط به دفترچه راهنمای انتخاب رشته آزمون کارشناسی ارشد ناپیوسته سال ۱۴۰۲ منتشر شد. به‌دنبال انتشار دفترچه راهنمای انتخاب رشته آزمون کارشناسی ارشد ناپیوسته سال ۱۴۰۲ در تاریخ ۱۰ خرداد ۱۴۰۲ اصلاحات جدید به‌صورت پیوست دفترچه راهنمای انتخاب رشته منتشر شد. به‌منظور فراهم کردن تسهیلات بیشتر برای آن دسته از داوطلبان مجاز به انتخاب رشته در آزمون کارشناسی ارشد ناپیوسته سال ۱۴۰۲ که تاکنون برای انتخاب رشته اقدام نکرده‌اند، ترتیبی اتخاذ شده است که بتوانند تا پایان روز شنبه ۲۰ خرداد ۱۴۰۲ نسبت به انتخاب رشته اقدام کنند. لذا داوطلبان، ضرورت دارد در مهلت در نظر گرفته‌شده پس از مطالعه دقیق دفترچه راهنمای انتخاب رشته‌های تحصیلی و مندرجات این اطلاعیه، به پایگاه اطلاع‌رسانی سازمان سنجش مراجعه و نسبت به ثبت‌کردن رشته محل‌های انتخابی در آزمون مذکور اقدام کنند.

